

Vida intel·lectual comentada

Sol posar en situació ridícula a grans homes el voler tenir autoritat de crític.

Hi ha intel·lectuals que desempenyen un magnífic paper, creant en la seva art, i la pretensió d'ostentar-se judicant l'obra d'altri els desprestigia, perquè són parcialistes o apassionats, o pel perjudici de pensar en sentit variable.

I és que el crític, el digne crític, no té dret a imposar el seu parer particular, sinó que ha de procurar distingir en raó general, preant el mèrit en totes manifestacions, essent-li cada una d'elles preferent per tot quant ve a representar. Si no procedeix així, sempre es trobarà que persones de talent, de tant de talent com pugui tenir ell, naturalment, li estaran en controvèrsia. Qui sàpiga apreciar les coses pels seus respectius mereixements, exercirà de bon crític. Aquell que, volent assenyalar una excepció entre les obres notables, digui: "Sols això està bé", no farà més que mostrar al públic la mesura del seu gust en classe predilecta.

* * *

En crítica no s'ha d'admetre perdó de jutge ni elogi de commiseració: quan no es pot rebre distinció d'honor s'ha de voler ésser sentenciat.

* * *

S'ha de tenir molt de compte quan s'elogia, més compte que en menysprear. Els blasmes, les crítiques negatives, quasi sempre estimulen els esperits forts; en canvi, els elogis, si es prodiguen, solen atemptar contra l'orgull i el caràcter, que — en bon sentit — són les més grans qualitats que pot tenir la persona de talent. Els elogis, si no se saben dedicar i no se saben rebre, es converteixen en factors de l'adulació i de la vanitat, els mals de què més es ressent la societat intel·lectual, i que arriben a influir tant en els esperits mediocres com en alguns genis. Les hostilitats no fan altra cosa que deixondir l'amor propi, aquesta poderosa virtut que benaurat qui se la sent renaïxer per a venjar-se escorcollant els seus tresors personals!

* * *

Es demana que els crítics siguin de cada dia més exigents; sí, sí, que ho siguin!, però no solament exigents en judicar-nos a nosaltres, els que escrivim descurant — sensiblement — les regles de la gramàtica, sinó també combatent l'habilitat dels autors fàcils, d'aquells autors que fan correr la ploma induïts per l'enginy com a mestres d'ofici, sense conèixer el dolor de l'esforç i el goig de la persistència sacrificant-nos per a un millorable fi, perquè aquests perfectes artesans són els que més directament inclinen l'individu vers la decadència espiritual. D'ells influeixen tots els passatemps de moda, tota la fraseologia d'imitació i tots els ressorts del mercantilisme literari.

S'ha arribat a dir que el tema de l'obra no importa, sinó la manera de saber expressar-lo; que de cada dia s'avança més perquè de cada dia s'escriu més gramaticalment, i que tota obra mal escrita és una obra immoral. Aquestes afirmacions són sofismes o prejudicis que han anat fent sort en la fira de les lletres. Convé sospesar i aclarir els conceptes, tenint en compte que al món hi ha una infinitat de literats correctes i prolífics que produeixen contínuament omplint columnes de diari i de revista, com també augmentant la publicació de llibres, i que — salvant rares excepcions — tots aquests destres fabricants intel·lectuals no aconsegueixen altre cosa que fer extensiva una perfecta mediocritat.

Catalunya és al món. Hem de tenir caràcter; hem d'ésser orgullosos; hem de demanar obres de concepció genial, encara que no estiguin escrites amb pulcritud. Si convé millorar-les gramaticalment, bé prou hi haurà bons oficials correctors que podran curar-ne. Encara no s'ha elogiat com es mereix el servei del corrector d'originals o de proves d'impremta. Jo conec més d'un d'aquests grans benemèrits que s'han passat bona part de la vida sacrificant-se sota la glòria de molts autors catalans cèlebres. Si l'obra és de concepció genial, el corrector sempre se sacrificarà amb goig per tot quant pugui fer en bé d'ella, perquè així com de les obres anodines sols en respón el seu autor, les significatives, les que representen, ens pertanyen a tots els que les sabem comprendre i estimar, i més importants seran com més resisteixin les variants de llenguatge i de costums. La Crònica del Rei Jaume I és tan intensa i viva que sempre se la podrà posar a l'ordre del dia, triomfant dels seus antics pergamins i dels seus arcaïsmes. Nosaltres admirem molt el *Don Quijote de la Mancha* i no ens preocupem gens els cervantistes que s'empenyen en fer relluir l'obra com a valor d'època i de lèxie. Es que, per a nosaltres, les obres privilegiades deixen d'ésser època i llenguatge, i fins deixen d'ésser llibre, esdevenint un símbol en la humanitat.

Les obres sempre seran més significatives i representatives com més valor d'humanitat condensin. Quan llegim obres d'autors estrangers, generalment, no és per a saber qui d'ells escriu millor el seu idioma sinó per a trobar qui fonament ens faci pensar i sentir, i les traduïm mentalment, en essència, si hi congenia el nostre esperit. Reconeixem el mèrit de Racine, però vivim amb Molière. Un amic meu, que va traduir una obra de Shakespeare del francès al català, em deia: "Shakespeare és tan important, en sentit general, que aquest autor, ni que sigui relacionant-s'hi a través de dues traduccions, sempre interessa". Ara que a Catalunya tant i tant en bé es parla de novellistes russos, quants intel·lectuals catalans hi ha que entenguin l'idioma eslav? Ben pocs deuen ésser aquests coneixedors; quan ací quasi tothom llegeix els autors russos traduïts. Fins traduïts els trobem interessants; i això que sovint sentim repetir que el gran Dostoiewski, en el seu llenguatge original, és dur i incorrecte! Ibsen ha arribat a ésser-nos familiar i no ens hem preocupat d'estudiar-lo en noruec.

Els virtuosistes de llenguatge — diguem-ho així — solen ésser els que més perden en la traducció. En bona hora que tots procurem realçar el nostre idioma, que tots nosaltres hi tenim deure; però tampoc no hem d'oblidar que, a Catalunya i a tot arreu del món, sempre seran els més importants escriptors aquells que fins traduint-los puguin conservar la grandesa d'esperit, el segell de la personalitat.

PLÀCID VIDAL